

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
WISE MEN
CENTER FOR STRATEGIC STUDIES

Bu metin 23 – 24 Eylül 2014 tarihlerinde Kocaeli Üniversitesinde düzenlenen “Uluslararası Enerji ve Güvenlik Kongresi” başlıklı konferansta sunulan tebliğdir.

This paper was presented in International Energy and Security Congress that took place at Kocaeli University, Turkey on September 23-24, 2014.

İSRAİL'İN KUZEY IRAK POLİTİKALARI VE TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ'NE KISA BİR BAKIŞ

Serdar ÖRNEK¹

Damla ATEŞ²

Ortadoğu, tarihin ilk çağlarında semavi dinlerin çıkış noktası olması, modern çağda ise petrol rezervlerinin büyük bir kısmına sahip olması nedeniyle pek çok medeniyetin odak noktası haline gelmiştir. Bu bakımdan Ortadoğu “Medeniyetler Beşiği” ya da “Medeniyetler Mezarlığı” olarak anılmaktadır. Günümüzde de çok etnikli ve çok dinli yapısıyla dünyanın kaynayan kazanıdır. Nitekim içinde bulunduğumuz yıla damgasını vuran Irak-Şam İslam Devleti örgütünün (İŞİD) terör eylemleri ile Irak ve Suriye bölgelerinde etkin olması Ortadoğu’daki çatışmanın boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Vaat edilmiş topraklara geri dönerek İsrail Devleti’ni kurma amacı taşıyan Yahudilerin Filistin’e göçü, Ortadoğu’daki askeri-siyasi dengeleri tamamen değiştirmiş ve uzun bir dönemi kapsayan, günümüzde de devam ettiği söylenebilen Arap-İsrail savaşlarına neden olmuştur. Ancak elbette söylenenlerden de anlaşılacağı gibi Ortadoğu’daki bölgesel çatışma yalnızca Arap-İsrail savaşlarından ibaret değildir. SSCB’nin dağılması ve İran İslam Devrimi de Ortadoğu’daki dengeleri değiştirmiştir. Radikal totaliter Arap devletleriyle ılımlı Arap sultanlıkları arasındaki rejim farklılaşması Ortadoğu’ya yeni bir kutuplaşmayı da beraberinde getirmiştir. Bu anlamda batı ülkelerinin tutumları oldukça önemlidir. Batı İsrail’i desteklerken aynı zamanda ılımlı Arap devletleriyle müttefik olmuş ve kaynağını sosyalizmden alan Nasır ve Baasçı rejimlerle bu ılımlı Arap devletlerini de karşı karşıya getirmiştir. Bütün bu olaylar silsilesi orta doğudaki bölgesel çatışmayı tetiklemiştir.³

Türkiye Cumhuriyeti, 14 Mayıs 1948’de kurulan İsrail Devleti’ni 28 Mart 1949’da tanıyarak, bu devleti tanıyan ilk devletler arasına girmiştir.⁴ Ancak Türk-Yahudi ilişkilerinin kökleri çok daha eskilere dayanmaktadır. 1492’de İspanya’dan kaçan Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğu’na sığınmalarına izin verilmesi, II. Dünya Savaşı’nda Nazi soykırımından kaçan Yahudi bilim adamlarına Türk diplomatlar tarafından Türk pasaportu vererek

¹ Yrd.Doç.Dr., Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

² Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyasi Tarih A.B.D Yüksek Lisans Öğrencisi, d-ates@windowslive.com

³ Ahmet Davutoğlu, “*Stratejik Derinlik*”, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s.134.

⁴ “*Türkiye İsrail Siyasi İlişkileri*”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 28.12.2013).

Türkiye'ye kaçmalarını sağlaması Türkiye'de önemli miktarda Yahudi yerleşiminin olmasını sağlamıştır.⁵

İsrail'in tanınmasından sonra, Türkiye ile İsrail adeta stratejik müttefik konumuna gelmiştir. İki ülke arasında çok sayıda ekonomik, askeri ve siyasi işbirliği anlaşması mevcuttur. Ayrıca özellikle 1958'de kurulan “Çevresel Pakt” kapsamında iki ülke arası istihbarat paylaşımı iki ülke arası ilişkilere 2000'li yıllara kadar canlılık kazandırmıştır. Nitekim İsrail'in istihbarat birimi olan MOSSAD'ın özellikle 1990'ların sonunda Türkiye'de Kürt sorununun çözümüne yönelik çalışmaları olduğu bilinmektedir. Hatta PKK elebaşı Abdullah Öcalan'ın Kuveyt'te yakalanması ve Türkiye'ye tesliminde de MOSSAD'ın etkili olduğu iddia edilmektedir.⁶

Kasım 2002'de AKP'nin iktidara gelmesi ve 2008'de Prof.Dr. Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanlığı görevine getirilmesinden sonra değişen Türk Dış Politikası, Türk-İsrail ilişkilerinin seyri açısından da belirgin düzeyde bir başkalaşım göstermiştir. Ortadoğu İslam coğrafyası ile düzelen ilişkiler bir yandan İsrail ile oluşan gerginlikler şeklinde kendini göstermektedir. “Davos Krizi”, “Mavi Marmara” olayı, “Alçak Diplomasi” tartışmaları şeklinde patlak veren bu gergin ilişkiler ancak 22 Mart 2013 tarihinde İsrail başbakanı Netanyahu'nun Mavi Marmara olayı için Türkiye'den özür dilemesi ile normalleşme sürecine girmiştir.⁷

Türkiye-İsrail ilişkilerini şekillendiren bir başka konu da İsrail'in Iraklı Kürtlere yönelik politikalarıdır. “Dünyadaki en büyük devletsiz halk”⁸ olduğu iddia edilen ve Ortadoğu'nun barındırdığı en büyük etnik gruplardan biri olan Kürtler, Ortadoğu'nun kalbi sayılabilecek bölgede bulunan devletlerin bağımsızlık arayan vatandaşları olmaları bakımından küresel güçlerin ilgi odağıdır. Bu anlamda İsrail'in de Kürtlere yönelik ciddi atılımlar gerçekleştirdiğini görüyoruz. Ancak İsrail'in bölgede etkinlik kazanmak ve güvenlik

⁵ “O Günleri Hiç Unutmuyorlar”, Sabah, 29.05.2011, <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2011/05/29/turk-diplomatlarin-soykirimdan-kurtardigi-5-turk-yahudi> (Erişim Tarihi: 22.12.2013).

⁶ “Öcalan'ın Yakalanması Bir MOSSAD Operasyonuydu”, 01.03.2010, <http://habermerkezi.wordpress.com/2010/03/01/calinin-yakalanmasi-bir-mossad-operasyonuydu/> (Erişim Tarihi: 22.12.2013).

⁷ Türkiye İsrail Siyasi İlişkileri, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 28.12.2013)

⁸ Tuğluk: Cin Şişeden Çıktı, Radikal, 12.05.2012, http://www.radikal.com.tr/politika/tugluk_cin_siseden_cikti-1087802# (Erişim Tarihi: 26.12.2013).

“Dünyadaki devletsiz en büyük halk Kürt halkıdır” iddiası Van bağımsız milletvekili Aysel Tuğluk'a aittir. Demokratik Toplum Kongresi tarafından düzenlenen “Kürt Sorununun Çözümü için Demokratik Özerklik Çalıştayı”nda konuşan Tuğluk, “Ulus-devletlerin inşa edildiği bir süreçte, günümüzde yaklaşık 40 milyonluk bir nüfusa sahip olan Kürtler, en büyük devletsiz halk konumunda bırakıldı, kocaman bir halkın kimliği inkar edildi” diyerek bu iddiayı ortaya atmıştır.

stratejisini sağlam bir zemine oturtmaya çalışmak dışında başka amaçlarının da olduğunu birçok akademisyen ve araştırmacı tarafından yazılıp çizilmektedir.

Bu çalışmanın amacı yukarıda bahsi geçen, İsrail'in Irak Kürtlerine yönelik politikalarını incelemektir. Ancak bu doğrultuda çalışmayı ağırlıklı olarak IŞİD öncesi dönemdeki İsrail-K.İrak ilişkileri olarak yorumlamak daha doğru olacaktır. Zira IŞİD'in bölgede ani bir biçimde etkin olması sonucu örgütün küresel güçlerle, en çok da İsrail ile işbirliği içerisinde olabileceği iddialarını da beraberinde getirmiştir. Kamuoyunda yer alan bu iddiaların herhangi bir ispatı henüz bulunmadığından çalışmanın bilimselliği açısından son bir yıllık IŞİD dönemi çalışmada yer almayacaktır.

1. İsrail Devleti'nin Kuruluş Süreci

İsrail Devleti'nin kuruluşu yıllar süren uğraşlar sonucu 14 Mayıs 1948'de David Ben Gurion tarafından Tel-Aviv'de ilan edilmiştir. Bu ilan Ortadoğu tarihinde bir dönüm noktası olmuştur.

Yahudiler İsrail kurunla kadar dünyanın dört bir yanında dağınık bir halde yaşamış, 19. yüzyıla kadar dini, 19. yüzyıldan sonra ırksal bir temellendirme ile gettolaşmışlardır.⁹ İnsanlık dışı uygulamalara hatta soykırımlara uğramışlar ve genellikle yaşadıkları bölgeleri terk etmeye mecbur bırakılmışlardır. Bu noktada Hıristiyan ülkelerden göçe zorlanan Yahudilerin en önemli örnekleri 1920'de İngiltere'den, 1306 ve 1394'de Fransa'dan, 1349 ve 1360 Macaristan'dan, 1348 ve 1598 Almanya'dan, 1421 Avusturya'dan, 1445 ve 1495 Litvanya'dan, 1492'de İspanya'dan, 1497'de Portekiz'den kovulan Yahudilerdir. Çarlık Rusya'sında da Yahudilere yönelik tutum aynıdır. Rus Çarı Alexander'ın 13 Mart 1881'de öldürülmesi ve suikasttan önce teröristin bombalarının bir Yahudi kadının evinde sakladığının anlaşılması üzerine Rus yönetimi Yahudilere karşı harekete geçmekte gecikmemişlerdir. Rusya çapında Yahudi katliamları 1881 yılında başlamıştır.¹⁰

Yakınçağda özellikle Rusya ve Romanya'da pek çok Yahudi dernek kurulmuştur. Bunlardan en önemlileri "*Hibat Zion*" ve "*Hoveve Siyon*" isimli cemiyetlerdir. Bu cemiyetler Yahudilerin Filistin'e göç ederek orada kendi siyasi birliklerini kurmaları gerektiğini savunmuş ve kutsal kitapları olan Tevrat'a dayandırdıkları bu görüşlerini halka yayma çabası içine girmişlerdir.¹¹

Tevrat'tan gelen kutsal emirlerin kaynaklık ettiği göç dalgalarına "*aliya*" denmektedir. Vaat edilmiş toprak olan Filistin'e göçü sağlamak amacıyla kurulan birçok dernek kültürel

⁹ Fahri Türk, *Yahudi Devleti'nin Demografik Temelleri: Birinci Dünya Savaşı'na kadar Osmanlı Devleti'nin Filistin Siyaseti*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 2, Aralık 2007, s.72.

¹⁰ Türk, a.g.e., s.75.

¹¹ Türk, a.g.e., 73.

Siyonizm metoduyla aliyaları sağlamaya yönelik propagandalar yapmışlardır. Özellikle Doğu Avrupa'nın aydın Yahudileri zengin Yahudi ailelerinden de bu noktada destek görmüşlerdir. Örneğin Rothschilds Ailesi'nin birinci aliyadan İsrail'in kurulmasına kadar olan süreçteki yardımları yadsınamaz.¹²

İlk aliyadan sonraki toplumsal yapıyı değerlendirmek gerekirse üç tip Yahudi grubunun varlığı fark edilecektir. Bunlardan ilki Filistin'de süreklilik sahibi olan Şark Yahudileri, ikincisi İspanya ve Batı Avrupa'dan gelen Seferad Yahudileri, üçüncü grup ise özellikle Almanya ve Doğu Avrupa'dan gelen Aşkenaz Yahudileridir. Aşkenaz Yahudileri soykırım ve sürgünlere maruz kaldıklarından genellikle daha devrimci bir ruha sahiptirler. Ayrıca birinci göç dalgasındaki etkinlikleri de fazladır. İkinci göç dalgasına baktığımızda ise David Ben Gurion gibi önemli isimlerin bu aliyayla geldiklerini görüyoruz. İsrail Devleti'nin kurulmasında ikinci aliyayla gelen grubun önemi yadsınamaz.¹³

Yahudi aydınlanmasının en önemli ismi Theodor Herzl'dir. Herzl siyasi siyonizmi ete kemiğe büründüren kişidir. Herzl'in başkanlığında İsviçre'nin Basel kentinde bir araya gelen I. Dünya Siyonist Kongresi'nde "*Filistin Yahudiler için anavatanıdır*" kararı kesinleşmiştir. Bu anlamda Filistin'i himayesinde barındıran Osmanlı Devleti'nin sultanı II. Abdülhamid ile görüşülmüş ve olumsuz yanıt alınmıştır.¹⁴

Theodor Herzl öncülüğündeki Yahudiler dış mihrakların da konuya ilgi göstermesini hedeflemişlerdir. Bu doğrultuda Alman imparatoru II. Wilhelm, İngiltere başbakanı Lord Salisbury, Papa, İtalya Kralı III. Victor, Emmanuel, İngiliz Koloni Bakanı Joseph Chamberlain, Lord Cromer, Rusya'nın önemli şahsiyetleri Konstantin Plehve ve Sergey Witte'dir.¹⁵

İlkin dış mihraklar tarafından çok fazla ciddiye alınmayan Yahudiler I.Dünya Savaşı döneminde önemli siyasi başarılar elde etmişlerdir. Siyonistler özellikle Arap coğrafyasında sonuna kadar varlığını gösteren İngilizlerin desteğini kazanmayı başarmışlardır. 2 Kasım 1917'de İngiltere dışişleri bakanı A. James Balfour tarafından kaleme alınmış bir mektupla İngiltere'nin Filistin'de kurulacak bir Yahudi devletine siyasi destek vereceği taahhüt edilmiştir. Tarihe "*Balfour Deklarasyonu*" olarak geçen bu mektup İsrail Devleti'nin kurulma

¹²Türk, a.g.e, 78.

¹³ Türk, a.g.e. s.75-76.

¹⁴ Cansel Karasu, *Yahudi Irkı-Siyonizm-İsrail Devleti*, 21.06.2013, <http://akademikperspektif.com/2013/06/21/yahudi-irki-siyonizm-israil-devleti/> (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

¹⁵ Türk, a.g.e.,s.84.

sürecindeki en önemli kilometre taşlarından biridir. Bu deklarasyonla İngiltere siyonizmi resmen tanımış ve desteklemiştir.¹⁶

Balfour Deklarasyonu'nu takip eden süreçte de İngilizlerin İsrail'e yardımları kesilmemiştir. İngiltere'nin *Haganah*¹⁷ gibi Yahudi menşeli ayrılıkçı militanlara da askeri yardımda bulunduğu iddia edilmektedir.¹⁸

İngilizlerin Yahudilere desteği II. Dünya Savaşı sonlarına kadar devam etmiştir. II. Dünya Savaşı sonunda 4–11 Şubat 1945'te Yalta'da bir araya gelen üç galip ülkenin liderleri Franklin Roosevelt, Winston Churchill ve Joseph Stalin İsrail'in kurulmasını konusunda mutabık kalmışlardır. Yahudi lobileri sayesinde dünyanın bütün önemli güçlerini İsrail Devleti'nin kurulması için kullanan Siyonist Yahudiler, gerçekten de Herzl'in I. Siyonist Kongre'de söylediği gibi İsrail'i 50 yıl içinde kurmuşlardır.¹⁹

II. Dünya Savaşı sonrası Haganah güçleri artık tam bağımsızlık istemleriyle İngiltere'yi de Filistin'den kovmak istemişlerdir. Nitekim manda yönetimleri konusunda güçsüz düşen İngiltere, bu karmaşık konuyu Şubat 1947'de BM'nin çözümüne bırakmıştır. BM genel kurulunda ise 2 Kasım 1947'de yapılan oylama ile 13 karşıt, 10 çekimser oya karşılık 33 oyla İsrail'in kurulması kabul edilmiştir.²⁰

2. İsrail'e Genel Bir Bakış

İsrail Devleti kendini yegane Yahudi devleti olarak tanımlamaktadır. Devletin kendine yüklediği bu anlamdan dolayı tüm Yahudi diasporası gelip İsrail'e yerleşmekte özgürdür. Bu durum İsrail'e askeri ve kültürel anlamda faydalar sağlamaktadır. Yani demografik anlamda sağladığı katkıdan ötürü askeriyede kullanılacak insan gücü elde edilmekte ve Musevilik dini ve Yahudi kültürü bozulmadan nesillere aktarılabilmektedir.²¹

¹⁶ Metin Delevi, Sento Almaleh, *Tarihte Haftanın Olayı: Balfour Deklarasyonu*, 31.09.2013, <http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=88792> (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

¹⁷ *Haganah*, İbranicede savunma anlamını taşımaktadır. 1920'de Filistin'de bir Yahudi Devleti kurmak amacıyla ortaya çıkmış militarist bir yapıdır. Bu militarist yapının iki önemli görevi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi her türlü terör eylemleri kullanılarak Filistinli Arapları evlerini, yurtlarını terk etmeye mecbur bırakmak, terk edilen bu yerleşim yerlerine Yahudi yerleşimciler getirmektir. İkincisi ise her ne suretle olursa olsun hiçbir Yahudi bulunduğu yerden göç etmemesini, göç etmeye çalışanlar olursa Haganah militanları tarafından zorla engellenmesinin sağlanmasıdır. Ben Gurion da bu militarist yapının kurucu liderlerindedir.

(Kaynak: Serkan Yorgancılar, *Barbarların İlk Terör Örgütü*, 03.06.2010, http://www.haberkultur.net/HD1804_barbarlarin-ilk-teror-orgutu.html Erişim Tarihi: 28.12.2013).

¹⁸ Muhammed Emin Şahiner, *İsrail'in Kuzey Irak Politikası, Bu Politikanın Türk İç ve Dış Politikalarına Yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Ankara, 2005, s.17.

¹⁹ *Üç Büyükler İsrail için Bir Arada*, http://www.masonluk.net/kabala_masonluk_05_2.html (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

²⁰ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1994, s.89.

²¹ Ertan Efegil, *İsrail'in Dış Politikası'nın Belirleyicileri*, Orsam Ortadoğu Analiz Dergisi, Ocak 2013, Sayı.49, s.54-55, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013121_ertanefegil.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2013).

İsrail Arap devletleri arasında sıkışmış, coğrafi açıdan küçük bir ülke olmasına rağmen ekonomik bakımından komşularına oranla oldukça iyi durumdadır. Ancak küçük bir ülke olmanın elbette bazı handikapları vardır. İsrail'in handikabı ise su ve yer altı kaynaklarının yetersiz olmasından dolayı enerji konusunda dışa bağımlı kalmasıdır.

Siyasi bakımdan da bölge devletlerinden çok daha iyi durumda olan ve özellikle gelişmiş seküler yapısıyla dikkat çeken İsrail'de azınlıklar ve hemen bütün siyasi gruplar kendilerini ifade şansı bulabilmekte ve hükümeti özgürce eleştirebilmektedir.²²

Yukarıda ifade ettiğimiz temel yönleri ile Ortadoğu'dan farklı bir atmosfere sahip İsrail gerek etnik, gerek dinsel gerekse yönetsel yönleriyle kendisine komşu olan Arap ülkelerinden ayrılmıştır. İşte bu ayrışma Ortadoğu'nun ve İsrail'in dününe, bugününe ve yarınına ışık tutması bakımından önemlidir. Çünkü İsrail'in ve diğer Ortadoğu devletlerinin dış politikaları bu ayrışma çerçevesinde şekillenecek ve iç politikalarına yansıtacaktır.

İsrail'in dış politika algısının temel parametrelerine çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değinilecektir.

3. Türk-İsrail İlişkileri

28 Mart 1949'da Türkiye'nin İsrail'i tanımasından sonra İsrail; Washington, Paris ve Londra'dan sonra dördüncü İsrail Askeri Ataşeliği'ni Ankara'da açtı. Bu gelişmenin nedeni İsrail'in her iki ülkenin de Batı gelişme modelini benimsemiş olması ve Batı kampında yer alıyor olması nedeniyle Türkiye ile iyi ilişkiler kurmak istemesiydi.²³ Ayrıca İsrail'in bölgedeki yalnızlığını laik devlet anlayışına sahip Türkiye sayesinde aşarak Arap düşmanlarına karşı daha güçlü bir konuma gelmeyi hedeflediği bilinmektedir.

Demokrat Parti döneminde Türk-ABD ilişkilerinde Yahudi lobilerin etkili olmaya başlamıştır. 1950'li yıllar boyunca, ABD mali yardımlarının kesintiye uğraması ve Kıbrıs meselesi gibi konularda Yahudi lobisinin desteğine başvurulacaktır.²⁴

Türkiye-İsrail ilişkilerindeki ilk gerginlikler Bağdat Paktı ve Süveyş Bunalımı oldu. İsrail Türkiye'nin Bağdat Paktı'nda yer almasını, Arap-İsrail çatışmasında Arap devletlerine arka çıkması olarak algıladı. Süveyş Bunalımı ise, Türk-İsrail ilişkilerinde en önemli kırılma noktası olarak kabul edilmektedir. Mısır lideri General Cemal Abdülnasır, Süveyş Kanalı'nın millileştirdiğini açıkladı. Bu açıklama sonucunda İsrail Mısır'a saldırması ile Türk kamuoyunda İsrail'e karşı bir tepki doğmuştur. Bu çerçevede Türkiye 1950 yılında elçilik

²² Efeğil, **a.g.m.**, s.55.

²³ **Türkiye-İsrail İlişkileri**, Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz Dergisi, Ekim 2011, s.7.

²⁴ Özcan Gencer, **Türkiye-İsrail İlişkilerinin Dönüşümü: Güvenliğin Ötesi**, TESEV Yayınları, İstanbul, Kasım 2005, s.17.

olarak açılan temsilciliği, Süveyş Kanalı savaşı sonrasında 26 Kasım 1956 tarihinde maslahatgüzarlık seviyesine indirmiştir.²⁵

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı incelenecek olan İsrail'i *Çevreleme Politikası*'nın bir ürünü olan "*Çevresel Pakt*"²⁶ Türkiye-İsrail ilişkilerini yeniden canlandırmıştır. İlişkilerde yaşanan olumlu gelişmelere paralel olarak diplomatik ilişkiler 1963 Temmuz ayında yeniden Elçilik düzeyine çıkarılmıştır.²⁷

1967 Arap-İsrail Savaşı, 1969'da Mescid-i Aksa'nın yakılması ve 1975'de Türkiye'nin Filistin Kurtuluş Örgütü'nü tanınması olayları Türkiye-İsrail ilişkilerinin gerilmesine yol açmıştır. Türkiye, 1973 Arap-İsrail Savaşı'nda tarafsız olduğunu açıklamıştır ancak uygulamış olduğu politikalardan dolayı Türkiye'nin Arap devletlerinin yanında yer aldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Türkiye Arap devletlerine askeri malzeme taşıyan Sovyet uçaklarına hava sahasını açmış, ancak İsrail'e yardım etmek isteyen ABD'nin İncirlik Üssü'nü kullanması engellemiştir.²⁸

1963'de açılan Türkiye'nin İsrail elçiliği 1 Ocak 1980 itibariyle Büyükelçilik seviyesine yükseltilmiştir. Ancak 1980 yılında İsrail'in Doğu Kudüs'ü ilhak ve Kudüs'ü ebedi başkent ilan etmesi üzerine, 30 Kasım 1980 tarihinde, temsil seviyesi bu defa ikinci katip seviyesine düşürülmüştür. 1990'ların ilk yarısında İsrail-Filistin sorunundaki olumlu tablonun etkisiyle 1991 yılında diplomatik ilişkiler yeniden Büyükelçi seviyesine yükseltilmiştir.²⁹

1981 yılının sonlarında, İsrail Suriye'nin Golan Tepelerini tek taraflı olarak ilhak ederken Türkiye'nin bu ilhakı kınamaması İsrail'den Ermeni *ASALA*³⁰ terör örgütü hakkında istihbarat almasıyla sonuçlanmıştır.³¹

²⁵ *Türkiye-İsrail İlişkileri*, Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz Dergisi, Ekim 2011, s.8.

²⁶ *Çevresel Pakt*, İsrail ve Türkiye arasında gerçekleşen askeri mutabakattır. İsrail Başbakanı David Ben Gurion ve Türkiye Başbakanı Adnan Menderes arasında, sadece 10 kişilik üst düzey askeri ve sivil yöneticinin haberdar olduğu bir ortamda imzalandı. İki ülkenin yanı sıra İran'ı da içine alacak bir "istihbarat ağı" kurulmasını öngören bu anlaşma, Türkiye-İsrail ilişkilerinin sağlamlık derecesini önemli ölçüde etkiledi. Bu anlaşmanın askeri ve siyasi olmak üzere iki ana ayağı vardır.

"Çevre İttifakı" adı verilen bu işbirliğinin ilk kanıtları da, 1979 yılında İran'da devrim yanlılarının ABD Büyükelçiliği'ne gerçekleştirdiği baskın sırasında ortaya çıktı. Evraklarda Türk istihbaratının, İran istihbaratı SAVAK ve İsrail istihbaratı MOSSAD arasında "Trident" adı verilen bir işbirliği anlaşması imzalandığı belirtiliyordu. (Kaynak: Murat Yiğit, *Türkiye-İsrail İlişkilerinin Tarihsel Seyri ve Çarpışma*, <http://www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=5117&pid=4553>, Erişim Tarihi: 18.11.2013).

²⁷ *Türkiye İsrail Siyasi İlişkileri*, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

²⁸ *Türkiye-İsrail İlişkileri*, Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz Dergisi, Ekim 2011, s.9.

²⁹ *Türkiye İsrail Siyasi İlişkileri*, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

³⁰ *ASALA*, 1975 yılında kurulmuş Ermeni terör örgütüdür.

³¹ Murat Yiğit, *Türkiye-İsrail İlişkilerinin Tarihsel Seyri ve Çarpışma*, <http://www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=5117&pid=4553>, (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

İsrail-Türkiye İlişkilerinin 1990'lı yıllarda en fazla ivme kazanmasına yol açan olay Abdullah Öcalan'ın Kenya'da yakalanması ve bu yakalanmada Kenya'da çok güçlü bir nüfuza sahip olan MOSSAD'ın Türk İstihbaratı'yla (MİT) işbirliği yaptığı iddiasıdır.³²

1990–2000 arası dönemde Türkiye aleyhine faaliyetlerini arttıran Ermeni ve Rum lobilerine karşılık Yahudi lobisinin uluslararası arenada Türkiye'yi desteklemesi Türkiye-İsrail ilişkilerin olumlu olmasını sağlayan başka bir noktadır. İlk defa 1989'da ABD senatörü Doles'in Ermeni Meselesi'ni ABD parlamentosuna getirmesi üzerine Yahudi lobisi devreye girerek kabulü engellemiştir ve bu durum takip eden yıllarda da devam etmiştir.³³ Ak Parti Hükümeti döneminde Türkiye-İsrail ilişkilerinin bozulmasının hemen sonrasında sözde Ermeni Soykırımı yasa tasarısı ABD senatosundan geçmiştir. Bu durum da Yahudi lobisinin 90'lı yıllarda Türkiye'yi desteklediğine kanıttır.

2000'li yıllara bakıldığında ise AKP politikaları doğrultusunda İsrail-Türkiye ilişkilerinin sorunlu bir başkalaşım sürecine girdiği söylenebilir. Bu dönem ilişkilerinde sorunların başlangıcı ise 2004 yılına dayanmaktadır. 22 Mart 2004'te HAMAS'ın kurucu lideri Şeyh Yasin'in Gazze Şeridi'nde sabah namazından sonra İsrail helikopterlerince füze saldırısına tutularak öldürülmesi Türkiye ve İran tarafından “devlet terörü” olarak yorumlanmıştır.³⁴

AKP Dönemi İsrail-Türkiye ilişkilerinin diğer akılda kalan gelişmeleri, Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nda Başbakan Erdoğan ile İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres arasında geçen “*one minute krizi*” olarak hatırlanan tartışma, TRT'de yayınlanan *Ayrılık* dizisi sebebiyle İsrail tarafından Türkiye'ye nota verilmesi, *Kurtlar Vadisi* dizisinde İsrail'e hakaret edildiği gerekçesiyle İsrail Dış İşleri Bakanlığı tarafından Türkiye Büyükelçisi Oğuz Çelikkol'a yapılan “*alçak koltuk*” muamele ve *Mavi Marmara* olaylarıdır.

4. 2003 Sonrası Irak ve Kuzey Irak'ın Durumu

Irak'ın ABD tarafından işgali genel anlamda 2003 yılından 2010 yılına kadar sürmüştür. Son kalan askeri birlik ise Barack Obama'nın talimatıyla 15 Aralık 2011'de ülkeden çekilmiştir. İşgal altındaki bu yedi yıllık zaman dilimi, toplumsal yapıda bozulmaları, ekonomik sistemin çökmesini ve milyonlarca kişinin göçe zorlanmasını beraberinde getiren tramvatik bir süreçtir. ABD ve koalisyon askerlerinin ülkeyi tamamen terk etmiş olmalarına rağmen iç çatışmalar, mezhepsel gerginlikler, intihar saldırıları ve iktidar çekişmelerinin halen

³² *Öcalan'ı Kim Yakaladı: MOSSAD mı?*, 01.03.2010,

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25063929/#storyContinued> (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

³³ Serdar Erdurmaz, *Türkiye-İsrail İlişkilerine Bir Bakış*, 19.10.2009, <http://www.turksam.org/tr/a1833.html> (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

³⁴ Celalettin Yavuz, *İsrail ile İlişkilerde “sıfır sorun” geçersiz mi?*, 12.10.2009, <http://www.turksam.org/tr/a1823.html> (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

devam ettiği ülkede, işgalin etkilerinin devam ettiği bilinmektedir. Uluslararası Af Örgütü'nün son raporuna göre, Irak'ta işgalin onuncu yılında hala sivillere yönelik şiddet, tutukluların usul dışı yargılanması ve işkenceye maruz kalmaları gibi insan haklarını ihlal eden durumlar görülmektedir.³⁵

İşgal sonrası geçen bu yedi yıllık sürecin en önemli etkisi Irak siyasal hayatının dibe vurmasıdır. Süreç Iraklıların o tarihe kadar baskıyla sindirilmiş dini ve etnik aidiyetlerini yeniden gün yüzüne çıkarmış ve Iraklıların kutuplaşmalarına sebep olmuştur. Farklı yapıların belirmesi şiddeti de körüklemiş ve sosyo-politik anlamda darboğazda olan Irak'ta daha derin yaralara yol açmıştır. Süreç “*de jure*” olarak olmasa da “*de facto*” olarak ülkenin siyasi ve etnik olarak bölünmesine yol açmıştır. Bu bölünme IŞİD terörü ile daha da belirgin düzeye ulaşmıştır.

5.1 Irak'ta Temel Siyasi Dinamikler: Aşiretçilik, Mezhepsel ve Etnik Siyasetçilik

5.1.1. Aşiretçilik

Irak geleneksel toplum yapısının en önemli unsurlarından biri olan aşiretler³⁶, Irak devletinin kuruluşundan itibaren yönetimde söz sahibi olmuşlardır. Krallık döneminde aşiretlerin kralın seçilmesi konusunda karar alıcı mekanizma olmasının yanında bu konuları 1958 Darbesi ile kurulan cumhuriyet yönetiminde de devam etmiştir.³⁷

Daha çok kırsal kesimde bağlayıcı olan aşiret kültürüne en büyük darbeyi 1960'lı yıllarda, Saddam Hüseyin eliyle yapılan toprak reformu vurmuştur. Köylerde yaşayan pek çok Iraklı şehirlere göç etmek durumunda kalmış ve sanayi sektöründe çalışmaya yönelmiştir. Ancak 1980–90 yılları arasında İran-Irak Savaşı'nda Irak savunmasında kullanılmak üzere asker ihtiyacına düştüğünden Saddam Hüseyin aşiretçiliğe geri dönüş yapmak durumunda

³⁵ *Irak İşgalinin İnsani Faturası*, USA Sabah, 15.03.2013, <http://www.usasabah.com/Guncel/2013/03/16/iste-irak-ısgalinin-faturasi> (Erişim Tarihi: 01.12.2013).

³⁶ **Aşiret**, din, kültür, kan veya evlilik bağları ile birbirine bağlanmış birden fazla aileye verilen addır. Aşiret sistemi Irak'ın özellikle kırsal kesiminde toplumsal ve siyasi yapının en önemli unsurudur. Bugün Irak'ta kaç aşiret olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, yaklaşık 2000 aileden oluşan 150 aşiretin olduğu tahmin edilmektedir. Irak halkının %75'i kendini bir aşirete ait hissetmektedir.

Genellikle Arap yarımadasından su arayışı içinde Irak'a geldiği tahmin edilen bazı aşiretlerin Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan, Yemen, Kuveyt ve Türkiye gibi Ortadoğu ülkelerinde kolları bulunmaktadır.

Aşiretlerdeki en küçük birim ailelerdir. Aileler klanları, klanlar aşiretleri, aşiretler ise aşiretler konfederasyonlarını oluşturmaktadırlar. Buna göre Irak'taki en büyük aşiret konfederasyonu büyük bir kolu Bağdat'ta olan *Duleymi* aşiretidir. Diğer önemli aşiret konfederasyonları ise, *Hazreci*, *Duri*, *Unizah* ve Saddam Hüseyin'in de en büyük destekçisi olarak bilinen *Ebu-Nasır* konfederasyonlarıdır.

Aşiretler genellikle dinsel ve etnik ayrıma tabi olmasına rağmen Hazreci ve Cubbiler Aşiretleri hem Şii hem de Sünni klanları bünyesinde barındırmaktadır. (**Kaynak:** Hüseyin D. Hassan, *Iraq: Tribal Structure, Social and Political Activities*, CRS Report, 07.04.2008, <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS22626.pdf> (Erişim Tarihi: 26.12.2013).

³⁷ Serhat Erkmen, *Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler*, Orsam Rapor, 31.03.2011, Rapor no:35, s.6. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011317_orsam.rapor.no.35.pdf.dosyasi.pdf (Erişim Tarihi: 26.11.2013).

kalmış ve politik programında aşiret reislerini açıkça desteklemiştir. Aşiret reislerine savunmayı güçlendirmek için para ve otonomi vaatlerinde bulunduğu bilinmektedir.³⁸

Saddam'ın devrilmesinden sonra da aşiret sisteminin önemini koruduğu 31 Ocak 2009 ve 7 Mart 2010 seçimlerinden anlaşılabilir. Siyasi partiler oy tabanlarını genişletebilmek için büyük aşiretlerin destekledikleri temsilcileri öne sürerek rant elde etmeye çalışmışlardır. Ayrıca bugün de Irak parlamentosu ve vilayet meclisleri gibi önemli idari makamlarda çok sayıda aşiret reisi ya da önde gelen aşiret üyesinin görev yaptığı bilinmektedir.³⁹

5.1.2. Etnik ve Mezhepsel Siyasetçilik

Şiiler

Irak'ta Şiiler başlangıçta sayıca çok olduklarını düşünerek ABD işgaline ilk etapta duyarsız kalmışlardır. Çünkü Irak halkının %60'ını oluşturan bu kesim Saddam Hüseyin'in düşürülmesinin kendilerini iktidara götürebilecek yol olduğuna inanmışlardır. Ancak Şiiler Irak'taki diğer siyasal aktörlere karşı demografik avantajlarını ileri sürememişlerdir. Bu durumun en önemli sebepleri; Şii halkın kendi içerisinde Kürt ve Arap Şiileri olarak ikiye ayrılması, Kürt Şiilerin Şii kimliklerinden çok Kürt olmayı seçmeleri ve Şiilerin başında Şiilik propagandası yapacak karizmatik bir liderin bulunmamasıdır.

Şiiler içinde etkin olan iki önemli grup bulunmaktadır: Mukteda El-Sadr grubu ve İslami Yüksek Konsey grubu.

Mukteda El-Sadr, Irak siyasetinde oldukça etkili bir liderdir. Sadr, mutsuz ve işsiz Şii gençleri güdüleme konusunda çok başarılı olması ve Irak'ta dini eğitim hususunda önde gelen ailelerden birine mensup oluşu sayesinde dindar takipçilerinden oluşan halihazırda örgütlenmiş bir siyasi gücü de mevcuttur. Bu güç 60.000 militanı olduğu tahmin edilen "Mehdi Ordusu"dur. Bu orduya İran tarafından para ve silah yardımıyla bulunulduğu iddia edilmektedir.⁴⁰

Sadr'ın mezhepçilik eksenli iç ve dış politikada oldukça etkin olduğuna dair bir başka kanıt da Türk Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Kasım 2013'te Şii lideri Bağdat'ta ziyaret etmesidir.⁴¹

³⁸ *Iraq: The Role of Tribes*, Council on Foreign Relations, 14.11.2003, <http://www.cfr.org/iraq/iraq-role-tribes/p7681#p16> (Erişim Tarihi: 26.12.2013).

³⁹ Erkmen, *Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler*, s.6.

⁴⁰ Tuğçe Öztürk, *İşgalin 10.Yılında Irak: ABD'nin Çekilmesi Sonrası Irak'ın Dâhili ve Harici Siyaseti*, TASAM Stratejik Rapor, 2013, Rapor No: 49, s.8, https://www.academia.edu/3382373/ABDnin_Cekilmesi_Sonrasi_Irakin_Dahili_ve_Harici_Siyaseti (Erişim Tarihi: 01.12.2013).

⁴¹ *Mezhep Çatışmasına Yönelik Kaygı İletti*, Milliyet, 12.11.2013, <http://dunya.milliyet.com.tr/mezhep-catismasına-yonelik-kaygiyi/dunya/detay/1790646/default.htm> (Erişim Tarihi: 01.12.2013)

İslami Yüksek Konsey'e gelirse, önceki adı Irak İslami Devrim Yüksek Konseyi (SCIRI) olan, Şii kökenli siyasi grup, 1980 yılının başlarında İran'da sürgün hayatı yaşayan Iraklı Şiiler tarafından kurulmuştur. Konsey Güney'de yaşayan Şiilerden büyük destek almaktadır. Amerikan işgaline karşı takındığı sert tavırla dikkat çeken partinin amacı Kuzey Irak'ta Kürtlerin yaptığı gibi Şiileri bir araya getirerek federatif bir yapı meydana getirmektir. Bu anlamda Sadr ve grubu ile kutuplaştıkları görülmektedir.⁴²

Sünniler

Sünniler Irak toplumunun yaklaşık % 20'sini oluşturmaktadır ve Şii topluluğa göre azınlıkta kalmaktadır.⁴³

Kuruluşundan bu yana Irak'ta idari konumda bulunan, Baascılığın ve Saddam Hüseyin'in temsilcisi olarak görülen Sünniler ABD işgalinden sonra siyasi alanda dışlanmaya başlamışlardır. Özellikle Şii Başbakan Nuri Maliki'nin iktidara gelmesi ile Sünni-Şii çatışması artarak devam etmiştir. Maliki tarafından kendilerine ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapıldığını iddia eden Sünniler'in⁴⁴ özellikle radikal İslam yanlısı olanların IŞİD terörü çatısında birleşme sebebi de söz konusu dışlanmadır.

İslamcılar ve Baascılar olarak kendi içlerinde farklı fraksiyonlara sahip Sünniler'in Baas kanadı istemeyerek de olsa ABD tarafından destek görmektedir. ABD her ne kadar Baascılara destek vermekten hoşlanmasa da bu politikayla hem Şiilerin aşırı İslamcı söylemlerle İran'a yaklaşmasını engellemeyi hem de radikal İslamcı Sünnilerin terör içerikli politikalarını dengelemeyi hedeflemektedir.⁴⁵

Kürtler

Irak Kürtleri de Şiiler gibi Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra siyasi etkinliklerini arttırabilecekleri umudu ile hareket etmişlerdir. Bu anlamda çeşitli stratejiler doğrultusunda hareket etmekte olan Kürtler aynı zamanda IŞİD'in bölgedeki etkisini kırmada en etkin olan gruptur. Kürtlerin IŞİD ile mücadele dışında belirlemiş oldukları stratejinin ilk ayağı ABD'nin desteğini almak ve ABD'de lobicilik faaliyetlerine girişmek olmuştur.

Irak Kürt stratejisinin ikinci ayağı ise Kuzey Irak'taki Kürt kurumsallaşmasını sağlama çabasıdır. Bugün Kuzey Irak'ta ayrı bir parlamento, merkez bankası, postane hizmeti, eğitim bakanlığı, Irak'tan ayrı bir bayrak ve ulusal marş bulunmaktadır.

Iraklı Kürtlerin yasalarla sağlamlaştırmak istedikleri kazanımların başında geçmişte “uçuşa yasak bölge” ilan edilen Irak'ın Kuzeyindeki üç vilayetten oluşan “de facto” yapı

⁴²Öztürk, a.g.e., s.9.

⁴³Öztürk, a.g.e., s.10.

⁴⁴Öztürk, a.g.e., s.11.

⁴⁵Erkmen, *Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler*, s.8.

gelmektedir. Bu yapı 2005'te kabul edilen Irak anayasası ile resmileşmiştir. Bu durum bağımsızlıklarını kazanmak isteyen Kuzey Irak Kürtleri için büyük bir zaferdir.

Irak Kürt siyaseti denilince akla ilk etapta Kürdistan Demokratik Partisi (KDP)⁴⁶ ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB)⁴⁷ gelmektedir. Birisi Behdinan (Duhok) ve Erbil vilayetleri ve çevresinde; diğeri ise Soran (Süleymaniye) çevresinde şekillenen bu iki parti Kuzey Irak'taki siyasi yaşamın belirleyicileridir.⁴⁸ Ancak son zamanlarda Barzani liderliğindeki Kürdistan Demokratik Partisi'nin, Talabani liderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği'ne karşı üstün geldiği görülmektedir. Hatta 21 Eylül 2013'de yapılan Kuzey Irak Bölgesel Yönetim parlamento seçiminde Kürdistan Yurtseverler Birliği'nden daha fazla oy alan başka bir parti daha mevcuttur: Gorran (Değişim) Partisi.⁴⁹

Kuzey Irak'ta şuan ki hakim siyasal sistemi tespit etmek için seçim sonuçlarına bir bakalım:

⁴⁶ **Kürdistan Demokratik Partisi**, Molla Mustafa Barzani tarafından 1946'da kurulmuş, Irak Kürtlerinin etkili siyasi partisi olarak kabul edilen siyasi oluşumdur. Irak parlamentosunda da Kuzey Irak Bölgesel yönetimini temsil eden partinin merkezi Erbil'dir. Kürdistan Demokratik Partisi'nin seçmen kitlesi ise Kürt aşiretlerdir. Partinin lideri Mesut Barzani ve başkan yardımcısı Neçirvan Barzani'dir. (**Kaynak: Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu**, SETA rapor, 2013, s.36,

http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920191335_iraksiyasetinianlamaklavuzu.pdf (Erişim Tarihi: 26.12.2013). Kürdistan Demokratik Partisi, 2009 ve 2013 Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi yere seçimlerinde en yüksek oyu alarak birinci sıraya yerleşmiştir. Eylül 2013 seçimleriyle itibarıyla 111 sandalyeli Bölgesel Yönetim parlamentosunun 51 sandalyesinde Kürdistan Demokratik Partili liderler oturmaktadır. (**Kaynak: Serhat Erkmen, Kürdistan Bölgesel Yönetimi Parlamento Seçimi Sonuçları ve KYB'nin Gelecekle İmtihani**, Orsam Dış Politika Analizleri, 30.09.2013, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4735> (Erişim Tarihi: 01.12.2013).

⁴⁷ **Kürdistan Yurtseverler Birliği**, KDP'den ayrılan Celal Talabani tarafından 1975'de kurulan sol tabanlı siyasi partidir. Parti merkezi Süleymaniye'dir. Kürdistan Yurtseverler Birliği de Kürdistan Demokratik Partisi gibi uzun yıllardır Kürt siyasetini yönlendirmektedir. Partinin seçmen kitlesini şehirli elitler oluşturmaktadır ve parti kendi çizgisini sosyalizm olarak belirlemiştir. Bu yönüyle Kürdistan Demokrat Partisi'nden ayrılan Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin lideri Celal Talabani'dir. Talabani aynı zamanda Irak cumhurbaşkanıdır. (**Kaynak: Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu**, SETA rapor, 2013, s.40,

http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920191335_iraksiyasetinianlamaklavuzu.pdf (Erişim Tarihi: 26.12.2013). 2012 yılında felç geçiren ve bazı kesimlerce öldüğü bile düşünülen Celal Talabani'nin sağlık durumundaki belirsizlik partisine 2013 Bölgesel Yönetim seçimlerinde oy kaybettirmektedir. Eylül 2013 Seçimlerinde Kürdistan Yurtseverler Birliği Gorran Partisi'nin ardından ikinci sırada yer almaktadır. (**Kaynak: Serhat Erkmen, Kürdistan Bölgesel Yönetimi Parlamento Seçimi Sonuçları ve KYB'nin Gelecekle İmtihani**, Orsam Dış Politika Analizleri, 30.09.2013, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4735> (Erişim Tarihi: 01.12.2013).

⁴⁸ Erkmen, *Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler*, s.11.

⁴⁹ **Gorran Partisi**, 2007 yılında Noşirvan Mustafa tarafından Süleymaniye'de kurulmuş ve 2009 Bölgesel Yönetim seçimlerinde Süleymaniye oylarının %25'ini alarak Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin bölgedeki etkisini kırmıştır. 2010 Irak parlamento seçimlerine ise herhangi bir ittifak olmadan giren Gorran mecliste 8 sandalye elde etmiştir. (**Kaynak: Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu**, SETA rapor, 2013, s.43-44, http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920191335_iraksiyasetinianlamaklavuzu.pdf (Erişim Tarihi: 26.12.2013). 2013 Bölgesel Yönetim seçimlerinde ise Kürdistan Demokratik Partisi'nin ardından ikinci sırayı almıştır.

Partinin Adı	2009	2010	2013
KDP	1076370	671969	719004
KYB		397929	351091
GORRAN	445024	425793	475144
KİB	240842	214222	178681
KİG		144996	113260

Kaynak: www.orsam.org.tr

Sonuçları bakımından Eylül 2013 Seçimlerini incelediğimizde Gorran Partisi'nin ikinci olmasıyla beraber Kürt siyasetindeki iki partili sisteme veda edildiğini görüyoruz. Ayrıca verilere göre seçim sonucunda hiçbir partinin tek başına iktidar olma şansı olmadığını da belirtmekte yarar var. Bu anlamda geçerli olabilecek en geçerli senaryo Neçirvan Barzani önerliğinde tüm partileri içeren bir hükümetin kurulmasıdır. Ancak bu noktada her ne kadar seçimlerden zararlı çıkmış olsa da KYB'nin önemi büyüktür. KYB olmaksızın koalisyona gidilemez.⁵⁰

5. Türkiye'nin Irak Politikası ve Kuzey Irak Algısı

*Kuzey Irak*⁵¹ Körfez Savaşı'na kadar Irak ülkesinin kuzey bölgesi olarak algılanmış, Körfez Savaşı'ndan sonra bu algı bir siyasi hareketin simgesi olarak değişmiştir. II. Körfez Savaşı'ndan sonra isyan eden Kuzey Irak'lı Kürtlere yönelik düzenlenen operasyonlarda pek çok insan yaşamını yitirince BM yaşanan can kayıplarına önlem olarak 32. enlemin güneyi ve 36. enlemin kuzeyi arasındaki bölgeyi *uçuşa yasak bölge* ilan etmiş ve Irak Hava Sahası'nı üç bölgeye ayırmıştır.⁵²

⁵⁰ Serhat Erkmen, *Kürdistan Bölgesel Yönetimi Parlamento Seçimi Sonuçları ve KYB'nin Gelecekle İmtihanı*, Orsam Dış Politika Analizleri, 30.09.2013, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4735> (Erişim Tarihi: 01.12.2013).

⁵¹ **Kuzey Irak** olarak adlandırılan bölge, kuzeyinde Türkiye, doğu ve kuzey doğusunda İran, batısında Suriye ile sınırı olan Irak'ın yaklaşık %18'ine karşılık gelen, seksen bin kilometrekarelik bir alanı kapsamaktadır. Kuzey Irak, Soran ve Bahdinan bölgesi olarak ikiye ayrılır. İki bölgeyi ayıran Zap Suyu'nun doğusu Soran batısı ise Bahdinan bölgeleridir. Kuzey Irak 1974'te özerk konuma gelmiştir. (Kaynak: Mustafa Balbay, **Irak Bataklığında Türkmen-Amerikan İlişkileri**, Cumhuriyet Kitapları Yayınları, İstanbul, Haziran 2004, s.102,s.113).

⁵² Mustafa Sıtkı Bilgi, *Türk-İrak İlişkilerinin Tarihsel Boyutu, Irak Krizi (2002-2003)*" der. Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, Asam Yayınları, Temmuz 2003, Ankara, s.228.

1991’de Türkiye’nin de içinde bulunduğu *Çekiç güç*⁵³ sayesinde Irak ordusu Kuzey Irak’tan tamamen çekilince Kürtlerin aktif iki siyasi partisi Kürdistan Demokrat Partisi ve Kürdistan Yurtseverler Birliği federatif yapı kararı almıştır. 17 Mayıs 1992’de yapılan seçimlerle ve 7 Temmuz 1992’de Kuzey Irak’ın Bakanlar Kurulu oluşmuş ve devletleşme süreci kısmen başlamıştır. Kendi toprak bütünlüğünün zedelenmesinden kaygı duyan ve bu duruma şiddetle karşı çıkan Türkiye, böyle bir oluşumun bölgede barışın sağlanmasını sekteye uğratacağını savunmuştur.⁵⁴

4 Ekim 1992’de Kuzey Irak’ta Kürdistan Federe Devleti kurulduğu ilan edilmiştir. 2003’de Saddam Hüseyin’in devrilmesine kadar oluşan bu *de facto* yapı Suriye, İran ve Türkiye tarafından tanınmamıştır.⁵⁵

Kuzey Irak’ta kurulmak istenen bağımsız bir Kürt devletinin Türkiye’nin güvenliğine en önemli etkisi, Türkiye’de yaşayan Kürt gruplarca bağımsızlık düşüncesinin talep edilme ihtimali ve bu düşüncenin terör örgütü PKK kanalıyla hayata geçirilmeye çalışılmasıdır.⁵⁶

Sevr Anlaşması’na devamlı atıfta bulunması nedeni ile “*Sevr Sendromu*” olarak adlandırılan düşünce sisteminin özünde Türkiye’nin her an dış mihrakların etkisi ile bölünebileceği korkusu vardır.⁵⁷

6. İsrail’in Güvenlik Stratejisi ve Irak

1950’li yıllarda Ortadoğu’yu kasıp kavuran Baas Partisi ve lideri Abdülnasır kuruluşundan beri bölgede “Müslüman Arap denizi tarafından bir ada gibi çevrelenen”⁵⁸ İsrail’in yeni güvenlik stratejileri geliştirmesine neden olmuştur. İlk etapta MOSSAD eliyle iki önemli strateji uygulanmaktadır. Bunlardan ilki Baas Partisi dalgasına karşı güdümlü Arap Monarşilerini desteklemek, ikincisi ise sömürgeci Batı devletleri ile işbirliği yaparak İsrail’in bölgede tutunabilmesini sağlamaktır.

İsrail ile işbirliği içinde olan sömürgeci Batı devletlerine örnek verilebilecek en önemli yakınlaşma 1954 yılında Fransa ile yaşanmıştır. Cezayir halkının “Bağımsızlık Savaşı”nı yakın takibe alan MOSSAD gerilla savaşı konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmayan

⁵³ **Çekiç Güç**, 1991 kışında sınırimıza yığılan yüz binlerce Iraklıyı terk ettikleri evlerine yerleştirmek ve Irak’ın kuzeyindeki Kürt ve Türkmenleri Saddam Hüseyin’in zulmünden korumak amacıyla Türkiye’ye gelen Amerikan, İngiliz ve Fransız birliklerin adıdır. (Kaynak: Mustafa Ünal, **Çekiç Güç’e ‘Go Home’ Demek Güç**, Aksiyon, 31.02.1994, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-404-33-cekic-guce-go-home-demek-guc.html>, Erişim Tarihi: 15.11.2013).

⁵⁴ Tayyar Arı, **Basra Körfezi ve Ortadoğu’da Güç Dengeleri (1978-1996)**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, s.232.

⁵⁵ İdris Bal, **Ortadoğu’da İstikrarsızlığa Yol Açan Faktörler ve PKK’nın Katkısı, 21.Yüzyılda Türk Dış Politikası**, ed. İdris Bal, Nobel Yayınları, Ankara, 2004, s.658.

⁵⁶ **PKK**, (Açılımı Kürdistan İşçi Partisi) AB, BM gibi uluslararası organizasyonlar ve ABD, İran, Irak, Suriye, Türkiye gibi devletlerce terör örgütleri listesine alınmış örgüttür.

⁵⁷ Cenap Çakmak, Fadime G. Çolak, **ABD’nin Irak’tan Çekilmesi ve Türkiye’ye Etkileri**, Bigesam Rapor: 29, Bilgesam Yayınları, Şubat 2011, s.11.

⁵⁸ Cevat Eroğlu, **İsrail’in Beka Stratejisi ve Kürtler**, Sayfa Yayınları, İstanbul 2004, s.58.

Fransız askerine özellikle helikopter kullanımı konusunda eğitimler vermiş ve bu savaşın en azından 1962 yılına kadar uzamasını sağlamıştır. Fransız birliklerini eğitmek için Cezayir'e giden iki general oldukça dikkat çekici isimlerdir: Yitzhak Rabin ve Haim Herzog. Bu iki önemli sim 90'lı yıllarda İsrail'de başbakanlık ve devlet başkanlığı yapacaklardır.⁵⁹

İsrail'in desteklediği monarşiler ise başta İran'da Şah Rıza Pehlevi olmak üzere Fas kralı Hasan, Ürdün kralı Hüseyin'dir. Bahsi geçen monarşilerin çok uluslu, çok etnikli yapısından ileri gelen iç politik meselelerinde devreye giren MOSSAD sayesinde İsrail bu yönetimlerin sempatisini kazanmıştır.⁶⁰ Bahsi geçen İran-İsrail işbirliği Rıza Pehlevi'nin SAVAK'ının MOSSAD tarafından özellikle işkence teknikleri bakımından eğitilmesinden, iki ülke arası silah alım-satımına kadar her konuda kendini göstermektedir. Ancak bu işbirliğinin İran açısından en önemli yanı İran'ın Amerika'daki Yahudi Lobisinin İran lehine söylemlerde bulunmasıdır.⁶¹

İsrail'in 1950'li yılların başında ortaya koymuş olduğu politika oldukça akıllıca olsa da dönemin konjonktürü İsrail'in strateji değiştirmesini gerektirmekteydi. Çünkü ne monarşiler ne de sömürgeci devletler bölgede tutunamamışlardı. Artık hemen hemen bütün Ortadoğu Nasır'ın başlattığı anti-İsrailci, solcu-milliyetçi dalganın içindeydi. Dolayısı ile İsrail'in çok daha ciddi güvenlik stratejileri geliştirmesi gerekliydi. "*Çevre Stratejisi*" adı verilen yeni bir strateji geliştiren İsrail'in ana hedefi bu kez İran, Türkiye ve Etiyopya gibi Arap olmayan ülkelerle ittifak kurmaktı. Nitekim çalışmanın konusunu oluşturan İsrail'in Kürt politikaları da bu kapsama alınabilir.

İsrail'in çevreleme politikası kapsamında en önemli gelişme Türkiye ile imzaladığı "*Çevresel Pakt*" olmuştur.

Çevresel Pakt'ta olmayan ama çevreleme politikasının bir diğer ayağı olan Etiyopya ile ise İsrail en çok "Eritre Sorunu"nda yakınlaşmıştır. Etiyopya'nın kuzeyinde yer alan Eritre Osmanlı yönetiminden sonra ilkin İtalyanların eline geçmiş sonrasında ise BM kararı ile Etiyopya'ya özerk olarak bağlanmıştır. Ancak Kasım 1962'de Etiyopya imparatoru Eritre'yi tek taraflı olarak Etiyopya'ya bağladığını açıklamıştır. Eritre'nin Müslüman halkının bu durumu kabul etmemesi üzerine başlayan iç savaşta elbette İsrail imparatora destek vererek Etiyopya'nın kontrgerilla timlerini Müslüman Eritrelilere karşı eğitmiştir. Sonuç olarak

⁵⁹ Eroğlu, a.g.e, s.56.

⁶⁰ Eroğlu, a.g.e, s.57.

⁶¹ Eroğlu, a.g.e., s.59.

Etiyopya-İsrail arasındaki sıcak ilişki temellerinin iki ülkenin de İslam karşıtlığına dayanması bakımından önemlidir.⁶²

1970’li ve 80’li yıllar İsrail’inde ise yeniden farklı arayışlar söz konusu olmuştur. Zira 1979’da Trident’in üçüncü dişi İslam Devrimi ile sökülüştür. Sonuç olarak uluslararası ilişkilerde çok klasik olan “*böl-yönet*” yaklaşımı İsrail’in beka stratejisine konu olmuştur. Bu stratejinin uygulanmaya başlandığını bize doğrudan kanıtlayan belge Dünya Siyonist Dergisi Kivunim’de 1982’de, eski bir diplomat olan Oded Yinon imzasıyla yayınlanan “1980’lerde İsrail için Strateji” adlı makaledir. Makalede ele alınan temel strateji bugün Türkiye’de tanık olduğumuz “*Alevi-Sünni*” ve “*Türk-Kürt*” etnik ve dini temelli ayrışmalarıyla aynıdır.⁶³

Oded Yinon’un raporuna göre Ortadoğu herhangi bir bölgesel ayaklanmada dağılmaya hazırdır çünkü hiçbir şekilde sosyolojik bağlarla bağlanmış birer ulus-devlet değillerdir. Aksine sömürgeci devletlerin nüfus ya da mezhepsel temelleri göz ardı ederek yalnızca kendi idari bölüşümlerine göre oluşturdukları yapay devletlerdir. Örneğin “*Suriye Milleti*” ya da “*Irak Milleti*” gibi sosyolojik terimler bu devletler için kesinlikle kullanılamaz.⁶⁴

Oded Yinon’un raporları doğrultusunda Lübnan İç Savaşı’nda, Yemen İç Savaşı’nda, Umman İç Savaşı’nda, Sudan ve Çad İç Savaşları’nda bile MOSSAD’ın etkisinin olduğunu düşünebiliriz.⁶⁵ Ancak Yinon’un makalesinde İsrail’in “böl ve yut” stratejisini geliştirdiği başka devletler de olduğunu görüyoruz. Bilhassa bugünkü konjonktür bazında oldukça önemli tespitler oldukları için özellikle altı çizilerek aktarmak gerekmektedir: Suriye ve Irak.

Oded Yinon’un Suriye konusundaki yorumları Cevat Eroğlu’nun “İsrail’in Beka Stratejisi ve Kürtler” adlı kitabında kendi makalesinden şu şekilde yer bulmuştur:

“Suriye etnik yapısına uygun olarak bugün Lübnan’da olduğu gibi çeşitli devletlere ayrılacaktır. Böylece kıyıda bir Şii-Alevi Devleti, Halep bölgesinde bir Sünni Devleti, Şam’da buna düşman bir başka Sünni devleti ve Havran, Kuzey Ürdün ve belki bizim Golan’da bir Dürzi devleti. Böyle bir devletleşme uzun vadede bölgede barış ve güvenliğin garantisi olacaktır ve bu hedef bugün artık erişebileceğimiz kadar yakındır... Bugün Suriye Ordusu’nun büyük bölümü Sünnidir ama başlarında Alevi subaylar vardır. Bunun vadedeki önemi büyüktür ve bunun içindir ki, ordunun sadakati uzun ömürlü olamaz. İktidardaki güçlü askeri rejim -Hafız Esad rejimi- dışında Suriye’nin temelde Lübnan’dan hiçbir farkı yoktur. Nitekim bugün Sünni çoğunluk ile iktidardaki Alevi azınlık nüfusunun (yalnızca %15’i)

⁶² Eroğlu, a.g.e., s.61-63.

⁶³ Erdal Sarızeybek, *Kurt Kapanı*, Pozitif Yayınları, İstanbul, Ekim 2010, s.86.

⁶⁴ Eroğlu, a.g.e. s.65.

⁶⁵ Eroğlu, a.g.e., s.70-76.

arasında sürmekte olan gerçek iç savaş içindeki sorunun vahimliğini gözler önüne sermektedir.”⁶⁶

Yinon’un çalışmasının bu kısmında bahsedilenlerin Suriye’nin Alevi-Sünni eksenli bugünkü mevcut duruma bakarak başarılı birer öngörü olduğunu söylemek doğru olacaktır. Yinon’un makalesinde önemli görülen ve aynı zamanda çalışmamızın da konusunu teşkil eden Irak bölünmesi üzerindeki İsrail politikalarını da Erdal Sarızeybek’in “Kurt Kapanı” adlı kitabından şu şekilde aktaralım:

“Bir taraftan petrol zengini olan ancak diğer taraftan parçalanmış bir ülke olan Irak’ın İsrail’in hedefine aday olması garantidir. Bizim için Irak’ın feshi, Suriye’nin feshinden bile daha önemlidir. Irak Suriye’den daha güçlüdür. Kısa vadede İsrail’in en büyük tehdidi Irak’ın gücüdür. Bir Irak-İran savaşı Irak’ı parçalayacak ve bize karşı geniş bir cephede çatışmaya imkan vermeden çökmesine sebep olacaktır. Araplar arasındaki her türlü çatışma kısa vadede bize yardımcı olur. Bir hedef olan Irak’ın parçalanması için yolu kısaltır. Osmanlı döneminde Suriye’de olduğu gibi. Irak’ta da etnik ve dini bazda bölgelere bölünme mümkündür. Üç büyük şehir etrafında üç (veya daha fazla) eyalet var olacaktır. Basra, Bağdat, Musul ve Güney’deki Şii Bölgeleri Sünni ve Kürt Kuzeyi’nden ayrılacaktır. Mevcut İran-Irak çatışmasının kutuplaşmayı derinleştirmesi olasıdır.”⁶⁷

7. Yahudi Kürtler

Yinon’un yukarıdaki sözlerinden de anlaşılacağı üzere Irak’ın parçalanması İsrail’in beka stratejisinin en önemli ayağıdır. Peki İsrail açısından Irak’ı bu kadar önemli kılan yalnızca güçlü olması mıdır? Elbette hayır. İsrail için Irak’ın gücü ve çok uluslu bölünmeye hazır yapısı dışında tarihten gelen bir çekiciliği de söz konusudur.

Hız. Davut zamanında başkenti Kudüs olan ilk Yahudi devleti kurulmuştur. Hz. Süleyman’dan sonra iç çekişmeler yüzünden devlet, Kudüs’te Yahuda ve İran’da İsrail Krallığı olarak ikiye ayrılmıştır. İkiye ayrılan devletin İran kolunu Asur kralı III.Tiglat Pileser ortadan kaldırmıştır. Bu olayın sonucundan değişik bölgelere dağılan Yahudi kabileleri asimile olarak yitip gitmişlerdir. Buna karşı, kendilerini bugün İsrailoğulları’nın gerçek torunları olarak gören Samariler Nablus’a gelip orda kalmışlardır. Yahuda Krallığı’nın akıbetine gelince, bir Irak krallığı olan Babiller tarafından bu krallığa da son verilmiş ve Kudüs’te yaşayan Yahudi halkın büyük kısmı Babil’e (bugünkü Irak’a) sürgüne

⁶⁶ Eroğlu, a.g.e., s.66.

⁶⁷ Sarızeybek, a.g.e. s.88.

gönderilmiştir.⁶⁸ Kimi yazarlara göre sürgüne gönderilenler “kayıp on Yahudi kabile” olarak kutsal kitap Tevrat’ta da geçen Yahudilerdir ancak asimile olarak Kürtleşmişlerdir.

Yahudilerin Irak’taki varlığının tarihsel ve dini temelini aktardıktan sonra İsraili, Alman ve Hintli bilim adamları tarafından 2001 yılında gerçekleştirilen bir dizi araştırmadan bahsetmek Yahudi-Kürt gen bağını bilimsel anlamda da açıklayabilmek adına faydalı olacaktır. Bu araştırmalar için bilim adamlarınca Yahudi ve Müslüman Kürtler, Filistinli Araplar, Seferdi Yahudileri, Eşkenazi Yahudileri ve İsrail’in güneyindeki bedevilerden toplam 526 Y kromozomu örneği toplanmış, daha sonra da buna aralarında Rus, Beyaz Rus, Polonyalı, Berberi, Portekizli, İspanyol, Arap, Ermeni ve Türklerden oluşan 12 halktan toplam 1321 örnek dahil edilmiştir. Araştırma sonuçları Seferdi Yahudileri ile Kürtler arasında genetik bir akrabalık tespit etmektedir.⁶⁹

Kürt Yahudilerinin bölgedeki mevcudiyetlerine sayısal veriler ışığında açıklık getirelim. 1881’deki nüfus sayımına göre, şimdi Kuzey Irak denilen o zamanki Musul ve Şehrizer vilayetlerinde toplam 4286 nüfuslu Yahudi cemaati yaşadığı bildirilmektedir. 1827’de bölgeyi gezen Haham David, 15 sinagoga sahip olan cemaatin 1875 aileden oluştuğunu not ederken, 1924’te Türkiye ile Irak arasında çıkan Musul sorununu halletmek için kurulan Milletler Cemiyeti heyeti raporunda Süleymaniye’de 1550, Erbil’de 2750, Musul’da 7550 Yahudi bulunduğu belirtilmektedir. Göçlerden sonra grubun İsrail’deki nüfus yapısı hakkında ise Kürdistan kökenli Yahudiler tarafından kurulmuş olan İsrail’deki Kürt Yahudileri Ulusal Örgütü’nün başkanı Habib Şimoni, 1973’te 90 bin Kürt bulunduğunu belirtmektedir. 1988’de Pamela Kidron, ülkede İsraili 150.000 Kürt’ten bahsetmektedir.⁷⁰ Yahudi Kürtlerin günümüzdeki sayıları tam olarak bilinmemektedir.

Yahudi Kürtlerinin Ortadoğu’da çok etkin bir siyasal baskı unsuru olduğu söylenemez ama bu durum örgütlenmedikleri ya da etkili siyasal isimlere sahip olmadıkları anlamına gelmez. Yahudi Kürtlerin İsrail adına önemli sayılabilecek iki ünlü ismi vardır: İzak Mordehay ve Asenath Barzani. Bu isimlerden ilki olan Mordehay 6 Gün Savaşları ve Yom-Kippur Savaşı’nda önemli başarılar elde ettiği için üstün hizmet madalyası almış bir tümgeneral aynı zamanda 1996’da Netanyahu Hükümeti’nin Savunma Bakanlığı’nı ve 1999’da Başbakan Yardımcılığı ve Ulaştırma Bakanlığı yapmış bir kişidir.⁷¹ İkinci isim olan Asenath Barzani ise Yahudi tarihindeki tek kadın hahamdır. Babası Kürt haham Samuel

⁶⁸ Sarızeybek, **a.g.e.**, s.89.

⁶⁹ Eşref Günaydın, *Orta İsrail veya Kürdistan, Yahudi Kürtler, Babil’in Kayıp Çocukları*, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2010, s.113.

⁷⁰ Abdülhamit Bilici, *Kürt Yahudiler*, Aksiyon Dergisi, 01.07.2000, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-6298-26-kurt-yahudiler.html> (Erişim Tarihi: 10.12.2013).

⁷¹ Günaydın, **a.g.e.**,s.103.

Barzani'den aldığı eğitimi ilerleten Asenath Barzani Kürt Yahudileri arasında bir azize olarak bilinmektedir. Asenath Barzani aynı zamanda Tel-Aviv'de bulunan Nahum Goldman Yahudi Diasporası Müzesi'nde bulunan ünlü Yahudilerin yer aldığı listeyi Sigmund Freud, Franz Kafka gibi önemli isimlerle paylaşmaktadır.⁷²

Yahudi Kürtlerden (ya da Kürt Yahudilerden) bahsetmişken bir dönemin gözde iddialarından olan Barzani ailesinin Yahudi asıllı olduğu tezine değinmeden geçmek olmaz. Bu iddia yazılı basında geniş yer bulmuştu. Örneğin 18 Şubat 2013 tarihli Hürriyet'te "Barzani Ailesinin Yahudi Olduğu Ortaya Çıktı" başlığı ile yer almıştır. İddia'nın sahibi Tarihçi Ahmet Uçar ve dayanağı ise Kendisi de bir Kürt Yahudi'si olan California Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Yona Sabar'ın yazmış olduğu "The Folk Literature of Kurdistan Jews: An Antology" adlı kitabıdır. Uçar, Osmanlı arşivlerinde bulduğu bir detayı kullanarak bu savı ortaya koymaktadır. Uçar'a göre 1856 yılında Sallum Barzani adında bir haham Musul'dan Selanik'e oradan da Kudüs'e sürgün edilmiştir ve bu şahıs Molla Mustafa Barzani'nin atasıdır.⁷³ Ancak çok geçmeden Radikal'in araştırmacı yazarı Muhsin Kızılkaya tarihçi Ahmet Uçar'ın iddialarının yersiz olduğu şeklindeki yazısıyla Uçar'ın tezine karşılık bir antitez oluşturmuştur. Kızılkaya'ya göre ise "Barzani" soyadı Irak'taki "Barzan" bölgesinin adından gelmektedir ve bölgenin ismi yalnızca tek bir aşirete verilmemiştir. Bütün bölgede yaşayan halkın soyadı bu bölgeden gelmektedir.⁷⁴ Bilinmesi gereken şudur ki, bu konuya ilişkin yaygın görüş Muhsin Kızılkaya'nın görüşüdür. Sonuç olarak Barzani ailesinin Yahudi olup olmadığına dair kesin bir bulgu yoktur.

8. Irak'ın Kuzeyine İlişkin İsrail Faaliyetleri

Bugün Ortadoğu'da en etkin dış politik güç olan ABD dış politikasında iki Yahudi örgütünün büyük ağırlığı vardır: The Jewish Institute for National Security Affairs (JINSA) ve Center for Security Policy (CSP). Bu iki önemli örgütün Pentagon ile olan iyi ilişkileri bilinmektedir. Her iki örgütün Irak'a yönelik ortak görüşü de bölgedeki MOSSAD faaliyetlerinin arttırılmasıdır ve bu iki örgüt de Irak'a yönelik parçalama planları yapmaktadır.⁷⁵

İsrail'in Kuzey Irak politikasına göz atacak olursak, ilk stratejik temasın daha devletleşmeden önce MOSSAD'ın ilk şefi olan Reuven Şiloah'ın 1931 yılında görevli olarak ilk defa Bağdat'a gitmesi olarak gösterildiğini görürüz. Şiloah kurulacak olan İsrail Devleti

⁷² Günaydın, a.g.e., s.105.

⁷³ Barzani Ailesinin Yahudi Olduğu Ortaya Çıktı, Hürriyet, 18.02.2003, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=128488> (Erişim Tarihi: 06.12.2013).

⁷⁴ Muhsin Kızılkaya, Yahudiler, Barzani ve Cehalet, Radikal, 23.02.2003, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=2008 (Erişim Tarihi: 06.12.2013).

⁷⁵ Günaydın, a.g.e., s.117.

için bölgede istihbarat çalışmalarında bulunmayı amaçlamaktadır. Şiloah'ın zamanla bölgedeki Kürtlerle temasa geçmesi ile azınlık olan Kürtler önem kazanmış ve Kürtlerle yönelik ilgi İsrail Başbakanı David Ben Gurion tarafından sonraları devlet politikası haline getirilmiştir.⁷⁶

Kuruluştan sonra İsrail'in MOSSAD eliyle Irak'ta özellikle Irak'ın kuzeyinde etkili olmasını sağlayan en temel parametre hiç kuşkusuz Barzani ailesiyle olan yakın ilişkilerdir.

Molla Mustafa Barzani ile başlayan Barzanilerin Irak'a karşı bütün isyanları MOSSAD tarafından yapılan silah yardımları ve gerilla eğitimleri ile teşvik edilmiştir.

Kürtler ile Irak arası çatışmalarda yaralanan peşmergeler İsraili doktorlarca tedavi edilmiştir. Molla Mustafa Barzani'ye Irak'a karşı vermiş olduğu mücadeleden dolayı İsrail tarafından silah ve mühimmatla birlikte her ay 100.000 ABD doları para yardımı yapılmaktadır.⁷⁷

İsrail'in bu yardımlarına karşılık İsrail Dışişleri Bakanı Moşe Dayan, Molla Mustafa Barzani tarafından 1967 ve 1973 yıllarında olmak üzere iki kez teşekkür amaçlı ziyaret edilmiştir. İlk ziyaretinde Barzani Moşe Dayan'a bir Kürt hançeri hediye etmiştir. İkinci ziyaretinde ise Moşe Dayan'ın eşi için bir altın kolye getirmiştir. Ayrıca Barzani ikinci ziyaretinde 1950 ortalarında İsrail'e göç etmiş bir Kürt Yahudi'si olan David Gabay'ın evinde kalmıştır.⁷⁸

1970'li yıllardaki Yahudi-Kürt ilişkilerini şekillendiren olay Kürtlerin ve İran'ın yardımı ile Irak'tan Yahudilerin kaçırılmasıdır. Bu kaçışa 1968 Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra Irak'ta Yahudilere yönelik bir ayrımcılık politikası uygulanmış olması sebep olmaktadır. Örneğin Yahudiler belli yerlerde yaşamaya mecbur bırakılmış, işlerinden atılmış, tutuklanarak işkence görmüşlerdir. Bu durumdan kurtulmak için ülkeyi terk etmeye çalışan Yahudiler ise yakalanıp idama mahkum edilmişlerdir. İran'a ve sonradan İran'dan İsrail'e ya da Avrupa'ya kaçabilen Yahudiler ise Barzani liderliğindeki Kürtlerden yardım alarak kaçabilmiş olanlardır.⁷⁹

1975 yılında imzalanan *Cezayir Anlaşması*⁸⁰ İsrail-Kürt ilişkilerinin geçici bir süre için sekteye uğramasına yol açmış *Şatt-ül Arab'in*⁸¹ eşit kullanım hakkını elde etmesi koşuluyla

⁷⁶ Eroğlu, a.g.e., s.80.

⁷⁷ Hakkı Öznur, *Çağların Savaşı: Kuzey Irak Kürt Hareketi ve Musul-Kerkük Meselesi*, Altinküre Yayınları, Ankara, Mayıs 2004, s. 276.

⁷⁸ Öznur, a.g.e., s.277.

⁷⁹ Şalom Nakdimon, *Irak ve Ortadoğu'da MOSSAD*, Elips Kitabevi, Temmuz 2004, s.217-221.

⁸⁰ **Cezayir Anlaşması**, İran ile Irak arasında 6 Mart 1975'te yapılan anlaşmadır. İran'ın, 1937 İran-Irak sınır anlaşmasında tümüyle Irak'a bırakılan Şatt-ül Arap üzerinde hak iddia etmeye başlaması iki ülke arasında silahlı çatışmalara yol açmıştır. Bu çatışmalardan sonra diplomatik ilişkileri kesilen iki devlet dış politikada da birbirlerine karşı bir politika izlemektedirler. Örneğin İran Iraklı Kürtlere gizlice yardım etmektedir. Bunun

Irak ile anlaşan İran sınır kapılarını Irak'tan kaçan Yahudilere kapatmış ve İsrail'in yardımları Irak'a sızamamıştır. 1975'te imzalanan bu anlaşmanın etkisi 1991 Körfez savaşına kadar devam edecektir.⁸²

Baba Molla Mustafa Barzani'nin 1979'daki ölümünden sonra onun yerine geçen Mesut Barzani de İsrail ile gelenekleşen iyi ilişkileri devam ettirmiştir. Mesut Barzani döneminde de Kürt peşmergeler MOSSAD'dan her türlü askeri desteği almışlardır.⁸³

1990'lı yıllarda Yahudi- Kürt ilişkileri özellikle 1994 Nisan'ında Kudüs'te kurulan "İsrail-Kürdistan Dostluk Derneği" ile oldukça olumlu bir seyir içinde devam etmiştir. ABD'de yayınlanan "The Kurdistan Review" adlı dergiye göre derneğin amacı İsrail kamuoyunda Kürt örgütlerinin bağımsızlık mücadelesine destek sağlamaktır.⁸⁴

1990'lı yıllarda kurulmaya başlanan dostluk dernekleri günümüzde de etkinliğini korumaktadır. 94'te yayınlanan "The Kurdistan Review" gibi bugün de Kuzey Irak'ta "Israel-Kurd" adı altında bir aylık dergi çıkarılmaktadır. Dergiyi çıkartan isim Türkiye adına tanınmış bir isim: Davut Bağıştani.⁸⁵ Her bir sayısı yaklaşık 1.500 civarında basılan dergi Erbil başta olmak üzere bütün Kuzey Irak kentlerine dağıtılmaktadır. Derginin amacının İsrail'deki Kürt Yahudilerini ülkelerine dönmeye teşvik etmek olduğu ifade edilmektedir. Bu anlamda Bağıştani'ye göre, İsrail'de Arap ülkelerinden göç etmiş 1,5 milyon Yahudi yaşamaktadır.

üzerine oluşan yeni bir savaş tehlikesi sonucu OPEC toplantısı sırasında, Cezayir devlet başkanı Huari Bumedyen'in araya girmesi ile iki ülke arasında söz konusu anlaşma imzalanmıştır. Cezayir Anlaşmasında, iki ülke arasında barış döneminin başladığı ilan edilmiştir. Anlaşma, 1913 İstanbul Protokolü'nde olduğu gibi, Şattü'l-Arap'da Thalweg çizgisini İran ile Irak arasında sınır olarak kabul etmektedir; Irak ile İran arasındaki sınır, Şattü'l-Arap suyolunun en derin noktasından geçecektir. Böylece suyolu paylaşılmış ve bunun karşılığında İran Kürtlere yardım etmeyi kesme yükümlülüğü altına girmiştir. (**Kaynak: Cezayir Anlaşması**, http://tr.cyclopaedia.net/wiki/Cezayir_Anla%C5%9Fmas%C4%B1 (Erişim Tarihi: 02.01.2014).

⁸¹ **Şatt-ül Arap**, Türkiye'den doğan Fırat nehrinin Suriye'den geçtikten sonra Irak'ta Türkiye'den doğan başka bir nehir olan Dicle ile birleştiği yer Şatt-ül Arap'dır adını almakta ve Basra Körfezi'ne boşaldığı yere kadar yaklaşık 130 millik bir yolu oluşturmaktadır. Şattularap'ın 55 mili, İran-Irak sınırını oluşturmaktadır. (**Kaynak: Zafer Yıldırım, İran'ın Irak Politikasında Şattularap Suyolu Sorunu**, 01.01.2007, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4005/iranin_irak_politikasinda_sattularap_suyolu_sorunu (Erişim Tarihi: 02.01.2014).

⁸² Selin M. Bölme, **İsrail'in Kuzey Irak Politikası ve Türkiye**, 01.03.2008, <http://setav.org/en/israilin-kuzey-irak-politikasi-ve-turkiye/yorum/375> (Erişim Tarihi: 28.12.2013).

⁸³ Öznur, **a.g.e.**, s.282-283.

⁸⁴ Öznur, **a.g.e.**, s.284.

⁸⁵ **Davut Bağıştani**, Aslen Mardin'in Savur ilçesine bağlı Bağıştan köyü nüfusuna kayıtlı olan ve ismini değiştiren Davut Bağıştani, 90'lı yılların ikinci yarısında da Kuzey Irak'a gelen politikacı ve gazetecilere kendisini Avrupa Birliği Kuzey Irak temsilcisi olarak tanıtmış ve zaman zaman önemli gazetelere açıklamada bulunarak, PKK ile Türkiye arasında arabuluculuk görevi yaptığını iddia etmişti. Bağıştani, adı yolsuzluğa karıştığı için bir süre tutuklanmış, daha sonra serbest bırakılmıştı. (**Kaynak: İsrail'in Şeytani Planı**, <http://ilkav.org/news.aspx?id=613&findtype=1&page=15>, (Erişim Tarihi: 10.12.2013).

Bunların yaklaşık 150.000'i Kürt Yahudi'si ve Kuzey Irak bölgesinden göç edenlerdir.⁸⁶
(Dergiyi çevrimiçi okumak için bakınız: <http://israelkurdistanetwork.blogspot.com/>)

2001 yılına gelindiğinde ise Yahudi-Kürt ilişkilerinin seyrinde bir farklılaşma kaydedilmektedir. İsrail ile Mesut Barzani arasında Suriye'de Kürtlerin gücünü arttırmaya yönelik bir anlaşma imzalandığı bilinmektedir. Her ne kadar içeriği tam olarak bilinmese de Barzani liderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi'nin Suriye'de gizli örgütler kurduğu, parti medya organlarınca Suriyeli Kürtlere hitap eden yayınların arttığı ve partinin istihbarat örgütü olan *Parastin*'a bağlı ajanların Suriye'ye yönelik çalışmalarda kullanılmak için İsrail'de ve Fransa'da eğitime gönderildiği bilinmektedir.⁸⁷

2004 yılında Pulitzer ödüllü Amerikalı gazeteci Seymour Hersh, *The New Yorker*'da yayınlanan "B Planı" isimli yazısıyla İsrail'in, Irak'ın kuzeyindeki hedefleri için yaptığı faaliyetleri açıkça yazmıştır. Makalede yukarıda değinildiği gibi Iraklı Kürtler'in Suriye ile ilgili operasyonlarda kullanılmak üzere eğitildiği belirtilmektedir. Bu makalenin paralelinde bir başka kaynak ise İtalyan *La Stampa* gazetesinde Aralık 2005'te yayınlanan bir haberdir. Gazete haberini, İsrail'in "*Yediot Ahronot*" isimli gazetesine dayandırmıştır. İsraili gazete, Motorola İsrail ve Magalcom adlı şirketlerin Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi ile anlaşmalı olarak gizlice Kürt güvenlik güçlerini eğittiklerini ve milyonlarca dolarlık malzeme sağladıklarını ayrıca Erbil yakınındaki "*Hawler International*" adı verilen büyük havaalanı inşaatına da gizli katkı sağladıklarını öne sürmüştür.⁸⁸

İsrail'in Kuzey Irak ile olan ilişkilerini yalnızca siyasi ve askeri alanlarda sınırlandırmak Kuzey Irak'ın enerji alanındaki önemine haksızlık olacaktır. Bu doğrultuda İsrail'in Iraklı Kürtlerle bir diğer işbirliği alanı da Musul-Hayfa ya da Kerkük-Hayfa boru hatlarıdır. Dünya'nın sayılı zenginlerinden olduğu kabul edilen Yahudi iş adamı İdan Ofer'ın şirketi Ofer'ın Kerkük Petrolleri üzerinde yatırım yapmak ve bu anlamda Musul-Hayfa ve Kerkük-Hayfa boru hatlarını tekrar işletmek istediği bilinmektedir. Ayrıca Ofer şirketi Basra'da da petrol rafinerisi inşa etmeyi planlamaktadır.⁸⁹

⁸⁶ Mesut Çevikalp, *Erbil'deki İsrail-Kürt Dergisinin Amacı Ne?*, Aksiyon Dergisi, sayı 788, 11.01.2010, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-25868-225-erbildeki-israil-kurt-dergisinin-amaci-ne.html> , (Erişim Tarihi: 05.12.2013).

⁸⁷ Öznur, *a.g.e.*, s.410.

⁸⁸ Can Devenci, *İsrail -Kuzey Irak İlişkileri*, Bilgesam, 05.01.2011, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1445:israil-kuzey-irak-likileri&catid=168:ortadogu-analizler (Erişim Tarihi: 03.01.2013).

⁸⁹ "*Ofer Şimdi de Kuzey Irak'a Yatırım Yapıyor*", Usak Stratejik Gündem, 24.06.2010, <http://www.usakgundem.com/haber/55417/ofer-simdi-de-kuzey-irak-39-a-yatirim-yapiyor.html> (Erişim Tarihi: 03.12.2013).

İsrail'in son dönemde Kuzey Irak'a yönelik geliştirdiği en önemli politikalardan biri de Baas rejimi baskısı ile İsrail'e kaçmak zorunda kalan Yahudi Kürtlerinin İsrail aracılığıyla yeniden Kuzey Irak'a yerleştirilmesidir.

Hakan Yılmaz Çebi'ye göre İsrail gelecek dört yıl içinde 30.000 Kürt Yahudi'yi Kuzey Irak'a yerleştirmeyi planlamaktadır. Bu politikanın temel nedeninin İsrail'in gelecekte bölgeyi işgal etme ihtimalinin olduğu vurgulanmaktadır.⁹⁰

Görüldüğü gibi MOSSAD kanalıyla İsrail, Kuzey Irak meselesinin odak noktasında yer almaktadır. Ayrıca İsrail'in bölge politikalarına ilişkin somut adımlara ulaşabiliyor olmamızın yanında farklı yazarlar ve teorisyenler tarafından üretilmiş farklı bakış açılarında ancak henüz ispatlanamamış pek çok tez bulunmaktadır.

9. Sonuç ve Değerlendirme

Reel politikte devletler nüfuz alanlarını arttırmaya çalışmaktadırlar. Bu anlamda suni ittifaklar oluşturmayı hedeflerler. Çalışmanın konusunu teşkil eden İsrail'in Kuzey Irak politikası da kurulmaya çalışılan bu suni ittifaka güzel bir örnektir.

Ortadoğu'daki yalnızlığını paylaşmak isteyen İsrail'in en önemli güvenlik stratejisi kendisini çevreleyen Araplara karşı Arap olmayan devletlerle işbirliği yaparak bölgedeki ilgiyi kendi üzerinden atmak ve paylaşmaktır. Bu anlamda özellikle Türkiye önem kazanmaktaysa da Ak Parti dönemi İsrail-Türkiye ilişkilerindeki olumsuz gelişmeler İsrail'i güvenlik stratejisini çeşitlendirmeye yöneltmektedir. Sonuç olarak İsrail tarihsel süreçte de sıklıkla temaslarda bulunduğu Irak Kürtlerine yönelmiştir.

MOSSAD'ın Kürt gerillalara askeri eğitim vermesi, para ve silah yardımıyla bulunması ve Yahudi lobisinin ABD'de Kürler lehine sempati yaratmaya çalışması İsrail'in klasikleşmiş politikalarıdır.

İsrail ile Kuzey Irak'ın yakınlığının sebeplerini incelediğimizde her iki ülkenin de yüzyıllarca kendilerine ait bir vatanları olmadan yaşamalarının onları duygusal anlamda yakınlaştırmış olabileceğini söylemek mümkündür. Ancak asıl parametre İsrail'de Kürt, Irak'taki Yahudi nüfustur. Bazı kaynaklara göre ise Irak Kürtleri Yahudilerin kutsal onuncu kabilesinin ta kendisidir.

İsrail, bahsedilen duyarlılıktan ötürü Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını desteklemekte ve Ortadoğu devletlerinin tepkilerine rağmen Kürtlere stratejik yardımlar yapmaya devam etmektedir

⁹⁰ Hakan Yılmaz Çebi, "*İsrail'in Şifresi*", Pegasus Yayınları, İstanbul, 2009, s.294.

KAYNAKÇA

Arı, Tayyar, *Basra Körfezi ve Ortadoğu'da Güç Dengeleri (1978–1996)*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998.

Armaoğlu, Fahir, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1994.

Bal, İdris *Ortadoğu'da İstikrarsızlığa Yol Açan Faktörler ve PKK'nın Katkısı, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, ed. İdris Bal, Nobel Yayınları, Ankara, 2004.

Balbay, Mustafa, *Irak Bataklığında Türkmen-Amerikan İlişkileri*, Cumhuriyet Kitapları Yayınları, İstanbul, Haziran 2004.

Barzani Ailesinin Yahudi Olduğu Ortaya Çıktı, Hürriyet, 18.02.2003, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=128488>

Bilgi, M. Sıtkı, *Türk-Irak İlişkilerinin Tarihsel Boyutu,,Irak Krizi (2002-2003)*, der. Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, Asam Yayınları, Ankara, Temmuz 2003.

Bilici, Abdülhamit, *Kürt Yahudiler*, Aksiyon Dergisi, 01.07.2000, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-6298-26-kurt-yahudiler.html>.

Bölme, M.Selin, *İsrail'in Kuzey Irak Politikası ve Türkiye*, 01.03.2008, <http://setav.org/en/israilin-kuzey-irak-politikasi-ve-turkiye/yorum/375>

Cezayir *Anlaşması*
http://tr.cyclopaedia.net/wiki/Cezayir_Anla%C5%9Fmas%C4%B1

Çakmak, Cenap, Çolak, G. Fadime, *ABD'nin Irak'tan Çekilmesi ve Türkiye'ye Etkileri*, Bigesam Rapor: 29, Bilgesam Yayınları, Şubat 2011.

Çebi, H.Yılmaz, *İsrail'in Şifresi*, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2009.

Çevikalp, Mesut, *Erbil'deki İsrail-Kürt Dergisinin Amacı Ne?*, Aksiyon Dergisi, sayı 788, 11.01.2010, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-25868-225-erbildeki-israil-kurt-dergisinin-amaci-ne.html>

Davutoğlu, Ahmet, *Stratejik Derinlik*, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.

Delevi, Metin, Almaleh, Sento, *Tarihte Haftanın Olayı: Balfour Deklarasyonu*, 31.09.2013, <http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=88792>

Deveci, Can, *İsrail -Kuzey Irak İlişkileri*, Bilgesam, 05.01.2011, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1445:israil-kuzey-irak-likileri&catid=168:ortadogu-analizler

Efegil, Ertan, *İsrail'in Dış Politikası'nın Belirleyicileri*, Orsam Ortadoğu Analiz Dergisi, Ocak 2013, Sayı.49, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013121_ertanefegil.pdf

Erdurmaz, Serdar, *Türkiye-İsrail İlişkilerine Bir Bakış*, 19.10.2009, <http://www.turksam.org/tr/a1833.html>

Erkmen, Serhat, *Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler*, Orsam Rapor, 31.03.2011, Rapor no:35, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011317_orsam.rapor.no.35.pdf.dosyasi.pdf

Erkmen, Serhat *Kürdistan Bölgesel Yönetimi Parlamento Seçimi Sonuçları ve KYB'nin Gelecekle İmtihanı*, Orsam Dış Politika Analizleri, 30.09.2013, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4735>

Eroğlu, Cevat, *İsrail'in Beka Stratejisi ve Kürtler*, Sayfa Yayınları, İstanbul 2004.

Gencer, Özcan, *Türkiye-İsrail İlişkilerinin Dönüşümü: Güvenliğin Ötesi*, TESEV Yayınları, İstanbul, Kasım 2005.

Günaydın, Eşref, *Orta İsrail veya Kürdistan, Yahudi Kürtler, Babil'in Kayıp Çocukları*, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2010.

<http://www.turksam.org/tr/a1823.html>

Hüseyin D. Hassan, *Iraq: Tribal Structure, Social and Political Activities*, CRS Report, 07.04.2008, <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS22626.pdf>

Irak İşgalinin İnsani Faturası, USA Sabah, 15.03.2013, <http://www.usasabah.com/Guncel/2013/03/16/iste-irak-iskalinin-faturasi>

Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu, SETA rapor, 2013, http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920191335_iraksiyasetinianlamaklavuzu.pdf

Iraq: The Role of Tribes, Council on Foreign Relations, 14.11.2003, <http://www.cfr.org/iraq/iraq-role-tribes/p7681#p16>

İsrail'in Şeytani Planı, <http://ilkav.org/news.aspx?id=613&findtype=1&page=15>

Karasu, Cansel, *Yahudi Irkı-Siyonizm-İsrail Devleti*, 21.06.2013, <http://akademikperspektif.com/2013/06/21/yahudi-irki-siyonizm-israil-devleti/>

Kızılkaya, Muhsin, *Yahudiler, Barzani ve Cehalet*, Radikal, 23.02.2003, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=2008

Mezhep Çatışmasına Yönelik Kaygıyı İletti, Milliyet, 12.11.2013, <http://dunya.milliyet.com.tr/mezhep-catismasına-yonelik-kaygiyi/dunya/detay/1790646/default.htm>

Nakdimon, Şalom, *Irak ve Ortadoğu'da MOSSAD*, Elips Kitabevi, Temmuz 2004.

O **Günleri** **Hiç** **Unutmuyorlar**, Sabah, 29.05.2011,
<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2011/05/29/turk-diplomatlarin-soykirimdan-kurtardigi-5-turk-yahudi>

Ofer Şimdi de Kuzey Irak'a Yatırım Yapıyor, Usak Stratejik Gündem, 24.06.2010,
<http://www.usakgundem.com/haber/55417/ofer-simdi-de-kuzey-irak-39-a-yatirim-yapiyor.html>

Öcalan'ı Kim Yakaladı: MOSSAD mı?, 01.03.2010,
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25063929/#storyContinued>

Öcalan'ın Yakalanması Bir MOSSAD Operasyonuydu?, 01.03.2010,
<http://habermerkezi.wordpress.com/2010/03/01/calanin-yakalanmasi-bir-mossad-operasyonuydu/>

Öznur, Hakkı, **Caşhların Savaşı: Kuzey Irak Kürt Hareketi ve Musul-Kerkük Meselesi**, Altinküre Yayınları, Ankara, Mayıs 2004.

Öztürk, Tuğçe, **İşgalin 10.Yılında Irak: ABD'nin Çekilmesi Sonrası Irak'ın Dâhili ve Harici Siyaseti**, TASAM Stratejik Rapor, 2013, Rapor No: 49,
https://www.academia.edu/3382373/ABDnin_Cekilmesi_Sonrasi_Irakin_Dahili_ve_Harici_Siyaseti

Sarızeybek, Erdal, **Kurt Kapandı**, Pozitif Yayınları, İstanbul, Ekim 2010.

Şahiner, M. Emin, **İsrail'in Kuzey Irak Politikası, Bu Politikanın Türk İç ve Dış Politikalarına Yansımaları** (Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Ankara, 2005.

Tuğluk: Cin Şişeden Çıktı, Radikal, 12.05.2012,
http://www.radikal.com.tr/politika/tugluk_cin_siseden_cikti-1087802#

Türk, Fahri, **Yahudi Devleti'nin Demografik Temelleri: Birinci Dünya Savaşı'na kadar Osmanlı Devleti'nin Filistin Siyaseti**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 2, Aralık 2007.

Türkiye İsrail Siyasi İlişkileri, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa>,

Türkiye-İsrail İlişkileri, Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz Dergisi, Ekim 2011.

Türkmen Kartını Devreye Sokmalıyız, İlke Haber, 06.08.2012,
<http://www.ilkehaber.com/haber/rektor-sedat-laciner-turkmen-kartini-devreye-sokmaliyiz-23106.htm>

Üç Büyükler İsrail için Bir Arada,
http://www.masonluk.net/kabala_masonluk_05_2.html (Erişim Tarihi: 18.11.2013).

Ünal, Mustafa, *Çekiç Güç'e 'Go Home' Demek Güç*, Aksiyon, 31.02.1994,
<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-404-33-cekic-guce-go-home-demek-guc.html>

Yavuz, Celalettin, *İsrail ile İlişkilerde "sıfır sorun" geçersiz mi?*, 12.10.2009,

Yıldırım, Zafer, *İran'ın Irak Politikasında Şattularap Suyolu Sorunu*, 01.01.2007,
http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4005/iranin_irak_politikasinda_sattularap_suyolu_sorunu

Yiğit, Murat, *Türkiye-İsrail İlişkilerinin Tarihsel Seyri ve Çarpışma*,
<http://www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=5117&pid=4553>

Yorgancılar, Serkan, *Barbarların İlk Terör Örgütü*, 03.06.2010,
http://www.haberkultur.net/HD1804_barbarlarin-ilk-teror-orgutu.html